

BUBENICKÝ RITUÁL TAIKO, V NĚMŽ SE ČLOVĚK PROMĚŇUJE VE ZVUK

Jiří Moravčík

Japonská bubenická show *kumi-daiko*¹ je úžasná kombinace bubnování, hudby, oslnivě vizuální taneční choreografie a nasazení na pokraji fyzického zhroucení. Jinými slovy moderní rituál, sofistikované estetické umění a drama zároveň. Už jen pohled na podium s desítkami barevně laděných bubnů od těch nejmenších až po ty obří, vážící stovky kilogramů, člověka ohromí. A co teprve, když ansámbl složený z mužů a žen spustí svou rytmickou jízdu vlnící se na škále mezi vánkem a apokalyptickým hromobitím v neuvěřitelně dokonalé pohybové harmonii, vrcholící na vteřinu přesně. Rytmicky se vůbec nechytáte: ceremoniál *taiko* nestojí na hypnotickém transu, nebo na daleko známějším africkém stylu bubnován. *Taiko* neustále a naprosto synchronizovaně přeskakuje z rytmů do polyrytmů, vstupuje do něho zpěv, zvuk fléten, cinkání činelů a gongů. Poté, co někteří hráči, nacházející se před bubny v nakloněné pozici, kdy by každý normální člověk už dávno spadl, dokončí své sólo, ozve se úlevný řev, jako by jim právě sdělili, že za odměnu je nikdo nepropíchně samurajským mečem.

První osobní setkání s japonským obřadem *taiko* jsem zažil v roce 1998 na belgickém festivalu Dranouter. Kusé informace o souboru Kodo, který jej předváděl, vedly k tomu, že jsme s kolegy během vystoupení jen nevěřičně pozorovali sebezničující bubenický trans – pracovně nazvaný souboj se zlými japonskými duchy – a měli za to, že se vracíme kamsi do středověku. K takovému názoru nás vedl pohled na podium přeplněné nikdy neviděnými druhy bubnů, kterým vévodila obří třímetrová monstra. Vyrazilo nám to doslova dech. Na tak nevšední zážitek jsme nebyli připraveni. O to víc jsme po návratu začali shánět informace a postupně srovnávat načerpané domněnky s fakty.

1. *Kumi-daiko* je obecný název pro moderní soubory používaný v Japonsku od roku 1951, ale často se zkráceně používá také *taiko*.

Pokud chceme poznat historii umění bubnování na *taiko*², měli bychom navštívit japonský ostrov Sado, kde má základnu Kodo Taiko Performing Arts Ensemble, zkráceně skupina Kodo.³ A máme-li v sobě dostatečnou dávku masochismu a rozhodneme se vstoupit do dvouletého učení, měli bychom se připravit na nejhorší. Lépe řečeno, nechat se zavřít do vězení vyjde vlastně nastejně. Nejsme přitom daleko od pravdy: do vyhnanství na ostrov bez nároku na návrat posílali japonscí císaři už ve středověku nepohodlné osoby.⁴ Jen pro představu, co případného zájemce ve škole Kodo pod heslem „Život, učení a tvorba“ čeká (a je jedno, zda jste žena, nebo muž): vstává se brzy ráno, následuje šestikilometrový běh po horských stezkách za každého počasí s přísným zákazem chůze, pak program pokračuje celodenním intenzivním bubenickým tréninkem zahrnujícím výrobu vlastních paliček, ladění bubnů, vaření, uklízení a osobní rozvoj. Do postele padnete vyčerpáním v deset večer. Žádná televize, alkohol, kouření, natož sex. Samozřejmě zapomeňte na internet – počítač a mobilní telefon se odevzdává na začátku kurzu.

Od roku 2019 získali stálí členové souboru Kodo výjimku: už nemusí jako všichni ostatní uklízet a chodit do kuchyně, mohou vstoupit do manželství a bydlet mimo Kodo vesnici. Zbývající část výuky samozřejmě platí i pro ně.

Ačkoliv členství v souboru Kodo není explicitně spojené s náboženskými praktikami či duchovními meditacemi, hluboké přesvědčení o mystickém prožitku během vystoupení vede bubeníky k rituálnímu pálení použitých paliček, které si sami vyrábějí, a osobním modlitbám před začátkem jakékoliv hraní; byť jen zkušebního.

2. *Taiko* – v angličtině *fat drum*, česky zjednodušeně velký tlustý buben.
3. Organizace Kodo nabízí ve své vesnici residenční výuku bubnování a stejnojmennou světově známou skupinu Kodo (anglicky *Drum Child*). Více viz <https://www.kodo.or.jp/en/about_en/history>.
4. Sado – ostrov v Japonském moři 40km severozápadně od pobřeží Honšú, kam byli od 8. století posíláni do vyhnanství trestanci a nepohodlní disidenti, mezi nimiž převládali umělci a filozofové. Díky nim vznikla na ostrově celá řada svérázných divadelních, tanečních a hudebních tradic. Více viz <<https://www.visitsado.com/en/sado/tradition/>>.

Fotografie skupiny Kodo předvádějící zakončení čísla s názvem „Yatai-bayashi“.
Foto Don France 2007. Zdroj: <<https://www.flickr.com/photos/dfmotofoto/398952072/sizes/o/in/photostream/>>

Zakladatel školy Kodo, asketický a svým způsobem fanatický Den Tagayasua (1931–2001), od roku 1970 trval na každodenních dvaceti kilometrech běhu, a když se z ostrova Sado přesunul do města Fuji, kde založil další významný soubor Ondekoza,⁵ vyjížděl s ním na světová turné, kdy se hráči přesunovali z koncertu na koncert během.⁶ Velkou mezinárodní premiéru si soubor Ondekoza odbyl v roce 1975 na Bostonském maratonu: v cíli bubenicí zdvihli paličky vítězně nad hlavu a ke zděšení přítomných namísto odpočinku

5. Ondekoza – druhý světově nejproslulejší soubor *taiko* založený v roce 1969. Nazvaný podle tradičního zemědělského rituálu *onoko* z ostrova Sado. Více srov. <<http://ondekoza.com/aboutus.html>>.
6. Srov. „Den Tagayasua.“ *Wikipedia, the free encyclopedia* [online] [cit. 18. 8. 2020]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Den_Tagayasua>.

odehráli fyzicky nesmírně náročnou ukázkou na třisetpadesátikilový buben *odaiko*. Během následujícího amerického turné absolvovali po svých dokonce čtrnáct tisíc kilometrů.⁷

Bubny *taiko* a bubnování mají v japonské kultuře zásadní roli. Bubny se používaly v budhistických chrámech, kde během zenových rituálů reprezentovaly boží hlas, neoddělitelně patřily ke dvorní klasické hudbě, v tradičních divadelních představeních *kabuki* zvyšovaly napětí a nahrazovaly zvuky přírody, pěstitele rýže s *taiko* ceremoniálně vyvolávali duchy deště, soudci s nimi urovnávali spory a podle toho, kam dosáhl jejich zvuk, se určovaly hranice pozemků. S bubny *taiko* se chodilo na lov, oznamovaly se jimi změny počasí a skrze dohodnuté signály mezi sebou komunikovaly sousední vesnice. Neobešla se bez nich ani japonská armáda: bubnováním zastařovala nepřítel, důstojníci s pomocí bubnů předávali na bojištích rozkazy a za přesně daných rytmů hnali vojáky do útoku, nebo naopak veleli k ústupu.⁸

Bubny *taiko* existují v nejrůznějších tvarech, barvách, laděních a velikostech. Ty nejmenší vezmete pod paži, zatímco na ty obří, vydlabané z jednoho kusu dřeva o průměru dva metry, abyste si objednali kamión. Přesný původ *taiko* nedokázali určit ani historici, takže se pouze domnívají, že bubny dovezené v průběhu 6. století z Číny a Koreje se v Japonsku postupně v rukách zručných řemeslníků proměnily v *taiko*.⁹ Za hlavní archeologický důkaz jsou brány dvě terakotové sošky *haniwa* znázorňující hráče na bubny nemálo podobné dnešním *taiko*. Datují se do období *Kofun*,¹⁰ kdy se v letech 250–538 v Japonsku stavěly obří mohylovité hrobky ve tvaru klíčové dírky. Tyto mohyly jsou od roku 2019 zapsány do seznamu nehmotného kulturního dědictví UNESCO.¹¹

7. „Beginnings of Ondekoza.“ *Ondekoza* [online] [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: <<http://ondekoza.com/aboutus.html>>.

8. Srov. „Overview and History.“ Dostupné z <http://www.taiko.com/taiko_resource/history.html> [cit. 11. 7. 2020].

9. Tamtéž.

10. Období *Kofun* viz <<https://www.japonet.cz/A6c>> a <<https://www.japonsko.info/kofun.php>>.

11. Viz „Mozu-Furuichi Kofun Group: Mounded Tombs of Ancient Japan.“ *UNESCO* [online] [cit. 18. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://whc.unesco.org/en/list/1593/>>.

Daihachi Oguchi (1924–2008). Foto Toshiyuki Hiramatsu.

Zdroj: <<http://taikodo.com.au/wp-content/uploads/2019/11/Daihachi-700x420.jpg>>

Japonci ovšem dávají přednost mytologii, podle které se šintoistická bohyně slunce Amaterasu¹² před rozruženým bratrem bouře pustošícím zemi schovala do jeskyně, čímž svět přišel o světlo, takže bohyni úsvitu Ame-no-Uzume¹³ nezbývalo, než – řekněme – podivně vesele až lascivně tančit na převráceném sudu od saké do chvíle, než Amaterasu vyšla ven. Ze sudu se podle mytologie vyvinul buben *taiko* a z tance hráčská choreografie.

Po druhé světové válce popularita *taiko* klesla, Japonci měli jiné starosti, navíc s prudkou modernizací společnosti ztráceli vazby na tradiční kulturu. V roce 1951 ovšem došlo k nevídanému: jazzový japonský bubeník Daihachi Oguchi (1924–2008) se podílel na transkripci starého notového zápisu pro *taiko* z chrámu Suwa, a protože mu přišel rytmicky moc jednoduchý, napadlo ho dosud sólové tradiční nástroje sloučit po způsobu bicí soupravy

12. Amaterasu, nejdůležitější šintoistická bohyně, více viz <<https://en.wikipedia.org/wiki/Amaterasu>>.

13. Ame-no-Uzume, japonská bohyně úsvitu, více viz <<https://en.wikipedia.org/wiki/Ame-no-Uzume>>.

do novodobého, často až dvacetičlenného souboru *kumi-daiko*, zahrnujícího různé druhy *taiko*. Jejich zvukové limity překonal Oguchi návrhy a výrobou nových bubnů *taiko* a dalších nástrojů, odpovídajících potřebám velkolepě a hlasitě znějícího bubenického ansámblu, čímž staletou tradici povýšil do zcela nové hudební formy a definoval budoucnost *taiko*. Bubnování tím z chrámů a vesnických slavností postoupilo do koncertních sálů. Než v roce 2008 Oguchi tragicky zemřel, napsal mnoho významných, dodnes hraných skladeb, založených na tématech japonské historie, a přitom dospěl k přesvědčení, že během bubnování *taiko* se člověk proměňuje ve zvuk. Doslova o tom prohlásil: „Ať už je člověk *taiko*, nebo *taiko* je člověkem, stávají se jednotou. V *taiko* se člověk stává zvukem. V *taiko* člověk slyší zvuk svou kůží.“¹⁴ Se svým souborem Osuwa Daiko¹⁵ inicioval Oguchi vznik dalších, včetně dnes mezinárodně nejproslulejších Kodo a Ondekoza.

Ještě před nimi v roce 1959 ale vznikl v Tokiu legendární průkopnický soubor Oedo Sukeroku Taiko¹⁶ – první svého druhu profesionálně vystupující skupina. Byla po celé zemi zpopularizovaná japonskou televizí, a když Osuwa Daiko v roce 1964 vystoupili na otevíracím ceremoniálu letních olympijských her v Tokiu, o *taiko* se dozvěděl i svět.

Japonskou vládu to přimělo k masivní finanční podpoře tradiční kultury, což vedlo k založení tisíců nových souborů *taiko*. Novodobý hudební vynález Japonci přijali okamžitě s nadšením a bubenická show jsou dnes součástí státních a slavnostních ceremonií, zemi reprezentovala na olympijských hrách, na zasedání OSN a stala se jedním z důležitých kulturních symbolů Japonska. Bubeníci *taiko* jsou dnes běžnou součástí hollywoodských filmů, do svých show je zahrnul nejslavnější moderní cirkus světa Cirque du Soleil, pro *taiko*

14. „*Whether man is taiko, or taiko is man – they become integrated. In taiko, man becomes the sound. In taiko, you can hear the sound through your skin.*“ (Kageyama 1998)

15. A history of Osuwa Daiko and its founder Daigachi Oguchi.“ *Osuwa Daiko* [online] [cit. 9. 8. 2020]. Dostupné z: <<http://osuwadaiko.com/en/>>.

16. *Oedo Sukeroku Taiko homepage* [online] [cit. 10. 8. 2020]. Dostupné z: <http://www.oedosukerokutaiko.com/htm/top_english.html>.

Velký bubem odaiko souboru Ondekoza. Foto: TaikoSkin 2011.

Zdroj: <<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ondekoza.odaiko.png>>

soubory skládají hudbu významní světoví skladatelé a spolupracují s nimi slavní taneční choreografové.

S přesahy do jiných žánrů nejdále došel soubor Kodo experimentující s novými nástroji, moderním tancem a světelnou grafikou na bázi multimediálních show a spoluprací s avantgardními, rockovými a jazzovými umělci. Za příklad takové spolupráce můžeme považovat album *Mondo Head* z roku 2002, na kterém se podíleli perkusisté Airtó Moreira (Brazílie), Giovanni Hidalgo (Portoriko), Nengue Hernandez (Kuba), Arto Tunçboyacıyan (Turecko) nebo indický mistr na tabla Zakir Hussain. Poprvé se ke Kodo přidali rovněž zpěváci z Kuby, Íránu, Spojených států amerických, a dokonce tibetský sbor Gyuto Monks Tantric Choir.¹⁷ Soubor Kodo v minulosti spolupracoval také s producentem Billem Laswellem (album *Ibuki*, 1996) a DVD *East Meets West* (2008)

17. „Kodo. Mondo Head. Track Listing.“ *AllMusic* [online] [cit. 12. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://www.allmusic.com/album/mondo-head-mw0000215007>>.

zachycuje japonské bubeníky na společných koncertech s irským hráčem na bozouki Dónalem Lunnym a jeho skupinou Coolfin.¹⁸

Bubeničtí mistři ze školy Sado po celém světě zakládají nové školy a soubory a nikomu nepřijde divné, že na vysoké úrovni existují jak v USA, tak v Evropě. Do České republiky se třeba pravidelně vrací Yamato z Holandska¹⁹ a na popularitě získal také soubor KyoShinDo z Itálie, který v letošním roce vydal album *Taiko Do: Echo of the Soul*, produkované slavným japonským bubeníkem Joji Hirotou.²⁰

Poslouchat japonské bubeníky *taiko* na albech se samozřejmě nikdy nevyrovná estetickému a energicky mocnému zážitku z koncertu, na který vás dopředu nikdo nepřipraví. A přece nejde o ztracený čas: i ryze bubenické nahrávky, jen občas proložené melodickými nástroji a zpěvem, vás dokážou vtáhnout, zvlášť při vědomí, kolik náročného úsilí a přísné disciplíny za tím uměním stojí. Přesto jsou uživatelsky přístupnější filmové záznamy na DVD nebo You Tube, kterých existuje nepřeberné množství a nezáleží na tom, který soubor si vyberete, nebo který vám nabídne internetový vyhledávač. Vždy to stojí za to.

18. „Kodo/Lunny-East Meets West (DVD).“ *Steve Weiss Music* [online] [cit. 20. 8. 2020].

Dostupné z: <<https://www.steveweissmusic.com/product/1125903/concert-videos>>.

19. „Japonští bubeníci Yamato oslaví na koncertech 20 let existence.“ *Novinky.cz* [online] 12. 6. 2014 [cit. 18. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/kultura/clanek/japonsti-bubenici-yamato-oslavi-na-koncertech-20-let-existence-231710>>.

20. „Taiko Do - Echo Of The Soul.“ *ProperMusic* [online] [cit. 10. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.propermusic.com/eucd2884_taiko_do_echo_of_the_soul.html>.

Internetové zdroje:

- A history of Osuwa Daiko and its founder Daigachi Oguchi.“ *Osuwa Daiko* [online] [cit. 9. 8. 2020]. Dostupné z: <<http://osuwadaiko.com/en/>>.
- KAGEYAMA, Yuri 1998: „Beat of Nagano Drums To Close Games.“ *AP News* [online] 18. 2. [cit. 20. 9. 2020]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/830c89b4e5711c552d4c4365b12b1129>>.
- „Japonští bubeníci Yamato oslaví na koncertech 20 let existence.“ *Novinky.cz* [online] 12. 6. 2014 [cit. 18. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/kultura/clanek/japonsti-bubenici-yamato-oslavi-na-koncertech-20-let-existence-231710>>.
- „Kodo/Lunny-East Meets West (DVD).“ *Steve Weiss Music* [online] [cit. 20. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://www.steveweissmusic.com/product/1125903/concert-videos>>.
- „Kodo. Mondo Head. Track Listing.“ *AllMusic* [online] [cit. 12. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://www.allmusic.com/album/mondo-head-mw0000215007>>.
- „Mozu-Furuichi Kofun Group: Mounded Tombs of Ancient Japan.“ *UNESCO* [online] [cit. 18. 8. 2020]. Dostupné z: <<https://whc.unesco.org/en/list/1593/>>.
- Oedo Sukeroku Taiko homepage* [online] [cit. 10. 8. 2020]. Dostupné z: <http://www.oedosukerokutaiko.com/htm/top_english.html>.
- „Beginnings of Ondekoza.“ *Ondekoza* [online] [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné z: <<http://ondekoza.com/aboutus.html>>.
- „Taiko Do - Echo Of The Soul.“ *ProperMusic* [online] [cit. 10. 8. 2020]. Dostupné z: <https://www.propermusic.com/eucd2884_taiko_do_echo_of_the_soul.html>.

The Taiko Drumming Ritual: Where the Musician Becomes the Sound

The author of the paper is a music publicist who specialises in world music. In his article, he introduces the phenomenon of taiko and shares his experience with it. The Taiko Japanese drumming spectacle represents an amazing combination of drumming, dance choreography, and such an effort that it appears to bring the performers to near physical breakdown. Legend says that the emergence of Taiko drums was assisted by the Shinto goddess Amaterasu; nevertheless, drum ensembles as we know them today were invented by a man: jazz musician Daihachi Oguchi in 1951. This modern-day drumming ritual is now being practiced in the whole world by thousands of groups; the most important Taiko school of drumming has been active since 1969 on the Japanese island of Sado by the Taiko drumming troupe Kodo.

Key words: Taiko; drum ensembles; music ritual; Daihachi Oguchi; Kodo, kumi-daiko, Ondekoza, Kodo, Den Tagayasua, Daihachi Oguchi, Osuwa Daiko, Yamato, KyoShinDo.